

تاریخ تأسیس

سنه ۱۳۲۴

۵ صفر الخیر

الدین والادب

نامنده

آیده ایکی مرتبه نشر ایدلور

جله ۶ اسلامیه در

سنه ۱۳۲۶ غره محرم الحرام

۱۹۰۸ ۲۰ غنوار

محرر وصاحب امتیازی :

ملاعام جان البارودی.

خارطیه مطبعه

قزان.

أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي

الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ

إِنْ كُنْتُمْ تَوَاقِفُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ

ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا

ترجمه:

ای ایمان کلتورگان اللهغه وآننگ رسولینه واوزنکزدن بولغان اش
خواجه لرینه بوی صونکز * اگر بر اشده نزاع قیلشسانکز (آرانکزده
اختلاف چیقسه) اللهغه وقیامت کونینه اشانغان بولسانکز اول اشنی
اللهننگ ورسولیننگ حکمینه قایتارنکز (تابشرنکز) اوشبو اش
(الله ورسول حکمینه تابشرو) ایندگو واخیری یخشیدر *

الله
یورگان
اللهننگ
ودخی
قیلیمانک
اختلاف
الله ور
حکمر
اشانمقنک
دوچار
اش ق
بلکه
وعذاب
رضالقی
حیاتند
اوتاو
درست
یخشی
ایدرگه

تفسیر:

الله تعالی ایمان و اسلام دعوی قیلغان، اوزینی مسلمان آتاب
یورگان کشیلرگه بیورادرکه :

الله غه بوی صونکز، وآننک بیورقلری بوینچه عمل قیلنکز، وهم
اللهنک پیغمبرینه بوی صونکز وآننک کورستکان یولنچه کیدنکز،
ودخی اوزنکزدن اش باشنده بولغانلرغه بوی صونکز آنلرغه فارشیلق
قیلمانکز، اگر آرانکزده نچوک اشده بولسه ده کملر برله بولسه ده
اختلاف چیقسه الله غه وقیامتکه چنلاب اشانغان بولسانکز اول اشنی
الله ورسول حکملرینه قایتارنکز آنلرننک کتاب وسنتده بیان ایدلگان
حکملرینی قبول ایدوب نزاع واختلافلرنکزی بتورنکز الله غه
اشانمقنکز اشلرنکزی ونزاعلرنکزی الله بیورغانچه وقیامت کوننده عذابقه
دوچار بولماس روشچه بتورمکنکزگه سبب بولورغه تیوش اوشبو روشچه
اش قیلنکز آخر کونکز ایچون البته یخشی وایدگودر *

اطيعوا الله واطيعوا الرسول

الله غه ورسولینه اطاعتنک لزومی

الله غه ورسولگه اطاعت هر ایمانلی بندهننک بورچی ووظیفه سیدر.
بلکه هر بنده گه - هر اشنده آنکا محتاج وانعام واحسانینه غرق، وقهر
وعذابندن قورقنچ بولغانغه - اللهنی اوزینه خواجه ایتو وآننکلاو وآننک
رضالقینی تلاو لازمدر بندهننک بندهلك وظیفه سی اوشبودر. وبتون
حیانتندن ووجودندن مقصود اوشبو وظیفه نی یرینه کلترودر. بووظیفه نی
اوتاو مولاسی وخواجه سی بولغان «الله» نی تانوما ی ممکن دگل آنی
درست روشده تانومق وآنیق بلمک کرك * تا که بنده خواجه سینی
یخشی تانوسونده آنکا اطاعت ایتسون وآننک رضالقینی حاصل
ایدرگه ترشسون * بوتانو وآنیق بلو شرعا «الله غه ایمان» اسمنده در *

حیم

و اولی
رسولمان اش
انکزده
ل اشنی
اش

اللہنی در ستلاب تانو و آنکا اطاعت روشینی یخشی بلو اللہغہ بیک
یقین بولغان خطا و شبہہ دن امین بولغان پاک داننک او گراتوی ویول
کورساتوی بر لہ گنہ ممکن بولادر موندای ذاتنی شرعا
« رسول = پیغمبر » دیو ایتولہ در *

بناء علیہ اللہننک رضالقینہ ایر شو پیغمبر گہ اشانوب و آنی طنکلاب
آننک کورستکان روشی بر لہ اللہنی تانوب آنکا بوی صونو بر لہ گہ
وہز بر نزاعلی اشلر دہ - نفسکہ خلاف بولسہ دہ - آننک حکمینہ قایتو
اول حکم بوینچہ نزاعنی کیسو بر لہ گنہ حاصل قیلورغہ تیوشدر باشقہ ہیچ
اشانچلی یول یوقدر * ودخی بندہ ایچون شبہہ سز و خوف سز نجات و سعادت
اللہ ورسولی کورساتکان یولده غنہ در چونکہ باشقہ یولده - نچوک
عالم و حکیم یولی بولسہ دہ - خطا احتمالی بار عاقبتندہ ہلاک بولو خوفی
بار بناء علیہ اوزیننک سعادتینی ایستگان واخیرندہ طنچلقنی تلہ گان بندہ
ایچون اللہ ورسولینہ اطاعت لازم بولادر *

« اولو الامر »

اولو الامر تفسیرندہ علماء تفسیر : صحابہ ، خلفاً راشدون ، امراء ،
علماء و فقہاء ، اهل قرآن و اهل عقل و بصیرت و غیر ذلک دیہ اوندن زیادہ
احتمال ذکر ایتکانلر . بونلر ہر قایوسی ترجمہ لفظ و تعیین مراد
بولماینچہ وقتینہ کورہ مفہوم لفظہ بر مصداق کورساتو قبیلندن بولسہ
کریک * اصل چن مراداش باشندہ بولوب خلقننک دین و معاش جہتلیہ
فائدہ کلتور ردای و خلقغہ فکر و عقلینی ، تصرف و حکمینی اوتکار ردای
کمسنہلر بولسہ کریک بناء علیہ مذکور احتماللر ننگ ہمہ سیننی شامل
بولمقی بعید دگلدر * ترجمہ دہ ایتولگانچہ « اش خواجہ لرینہ » دیہک
بایناق معنارنی صغدر رترجمہ در . کشیگہ مادی ، معنوی ، سیاسی ، فکری ،

علمی تصریح
« اولو الامر »
اللہ ورسول
واطیعوا الر
صاحب امر
اطاعت لازم
حدیث شریف
انسار
فولندہ در *
کم آنی
عبارة
اورنینه صر
نیوشلی
کورساتکان
نیوشلی اورند
قبول ایتنک
اختیار لری ای
ہلاک بولودن
ویخشیراق آن

علمی تصرفلر بارده بر نوع خواجه لقدر *

« اولی الامر » قیدندن فایو صنف مراد بولسه ده آنلرغه اطاعت
 الله ورسولینه اطاعت شرطی ایله وجهله نك اولنده بولغان اطیعوا الله
 واطیعوا الرسول قیدلرینی بوزماو ویوقالتماو شرطی ایلهدر اگر بر
 صاحب امر الله نك یا که رسول الله نك رضالقینه خلاف اش برله بیورسه
 اطاعت لازم دگلدر *

لاطاعة لمخوق في معصية الخالق * اخرجه احمد والحاكم
 حدیث شریف:
 لاطاعة لاحد في معصية الله انما الطاعة في المعروف *
 اخرجه احمد

بو بابده فلسفی نظر

انسان نك اختیار وحریتینی هیچ بنده مالك دگلدر فقط اوز
 قولندهدر * مگر حق و صواب هر نرسه که حریتکه و غیر که غالب و مالك و هر
 کم آنی قبول ایدر که و آنکا اطاعت قیلورغه وجدانا بور چلیدر *
 عبارة اخرى ایله: بنده که اختیار و حریت ویرلگان تا که تیوشلی
 اورنینه صرف ایتمسین تیوش بولمغان اورنده ضایع ایتمسین *

تیوشلی اورننی الله بلمدرگان ورسول الله کورستکان بونلر
 کورستکان اورن شبهه سز حق و صواب، اختیار و حریتنی صرف ایدر ایچون
 تیوشلی اورندر بناء علیه الله ورسولینک بیورقلرینی توقفسز و قیدسز
 قبول ایتمک لازمدر * حس و وجدانلری بوزلدقندن بعضلر حسن
 اختیارلری ایله قبول ایتمسزله لر قوه جبرییه ایله قبول ایتمدرمک و آنلرنی
 هلاک بولودن ساقلامق لازم بولور اولوا الامر - غالباً عقلی و تجربیه لی
 و بیخشیراق آنکلاوچی و قوت و نفوذلی ذاتلر بولدقندن - الله ورسولینک
 کورستکان و اشاره قیلغان بوللرینی بالفعل اجرا ایتمک و چیلر و الله

ورسولى طرفندن مساعدهلى بولغان اشلرده آچىق الزام ايدلگان بولمسه ده مصالح زمانغه قاراب حق و صوابنى تحرى ايدوب بر طرف برله حكم ايتكو چيلدر بناء عليه بونلرنك حكم و فتوالرى آچىق حق يا كه حق بولمقى اميدلى بولغانده انساننك اختيار و حرىتينه غالب بولورغه تيوشليدر * اگر بالعكس خطا بولسه - نتا ككه اللهغه گناه بولغان اشد غطالغى آچىقدر - قبول و اطاعت ايچون حقلى دگلدرد و حرىتنى مانع بوله آلميدر *

فان تنازعتم فى شىء فردوه الى الله والرسول

صاحب كشاف و غيرلرنك تفسيرلرينه كوره « واولى الامر » كلمه سینه متعلق ايضاً احد شويله كه: اولى الامر كه اطاعت تيوش ايدكى آچىق بيوردقدن صكره بعض شبهه لر كه - مثلاً اولى الامر نك خطاسى ظن ايدلگانده - بناء اولى الامر برله سائر ناس آراسنده اختلاف چيقسه الله ورسولينه (كتاب و سنتگه) رجوع ايله اختلاف و نزاعنى قطع ايدر كه و فتنهنى باصارغه بيورمق بولادر اشبو روشلى نزاعنى اتمام ايتو البته نزاعنى كو بايتو و فتنه چيقارودن يخشىراق و فائده لير اقدر *

عبارتنك اوزينه كوره واولى الامر كه متفرع قيلماينچه اول آيتكه (اطيعوا الله واطيعوا الرسول كه) متفرع ايدوب هر كم آراسنده بولغان اختلاف و نزاع صورتلرينى شامل بولمقى اولى كوره در شويله كه :
الله ورسولينه و آنلرنك امر و حكملرينى اجرا ايتكوچى ذاتلرغه اطاعت لازم بولغاچ بس آرانكزده - اولو الامر اوزلريده كرگان حالده - قايو تورليگنه نزاع و اختلاف بولديسه البته الله ورسولينه قايتنكز، قرآن و سنت حكمى برله اشنكزنى تمام ايدنكز ديمك بولور والله اعلم بالصواب

ق
اجر
اجوره
بها
اخ
ق
اشلاسه
چيلر
آنكا او
گناهى
حل
اصلى و
تاولماغان
مسئله
فائده لانو
سبيلر كه
و خلقفه
ايدلگا

حدیث شریف

قال رسول الله صلى الله عليه وسلم من سنَّ في الاسلام سنة حسنة فله اجرها واجر من عمل بها الى يوم القيامة من غير ان ينقص من اجورهم شيء ومن سن في الاسلام سنة سيئة فله وزرها ووزر من عمل بها الى يوم القيامة من غير ان ينقص من اوزارهم شيء
اخرجه مسلم واحمد والترمذي والنسائي وابن ماجه رحمهم الله

ترجمه:

قايو كمنه اسلامده بر كوركام اش چيقارسه (باشلاب اشلاسه) اول كشيگه اوزينك ثوابي وقيامتكچه شول اشني قياغو- چيلر ثوابي قدر ثواب بولور وقايو كمنه بر يمان اش چيقارسه آنكا اوزينك قيلغان گناهي وهم قيامتكچه اول اشني قيلغان كشييلر گناهي قدر گناه بولور * موندای اش خلقغه ضرلي اشدر *

ايضاح

حديثده «سنت» بر اش معنا سنكدر سنة حسنه چيقارمق شريعتكدر اصلي وخلقغه فائده سي بولغان اشدر * سنة سيئه شريعت طرفندن تانولماغان واصلينه ده رخصت ويرلمگان اشدر *

مسلمانلرنك هر وقتده دين و شريعت مساعده سنچه حياتلرنده فائده لانولري مشروع و مطلوب، عبادات و خيرات بابلرنده ده تورلي سبيلر گه كرشولري مرغوب، ايدكيني آنكلاتوب سنة حسنة چيقارغو چي وخلقغه بخشى اورنك كورساتكو چي كشي حقنده الوغ ثواب وعده ايدلگان * بناء عليه مسلمانلر مشروع بولغان فائده لي اشلر چيقارودن نوقتناماسينلر، ايسكیده بولمغان، كورلمگان ديماسينلر، شريعتده اصل

توبينه وقاعده سينه رخصت وير لگان نرسه جنسندن قيامتكاچه يبخشي
 اشلر وكوركام سنتلر چيقاروغه اذن ورخصتدر ورسول الله صلى الله عليه
 وسلم بوسوزى بزله آنداي اشلرگه اذن وير لگان وترغيب ايتكاندر *
 شرع شريف سويمگان اشلر وروشلر بنده ايچون حاضرده ياكه
 كلاچكده - بنده اوزى آنكلامازسهده - ضررلى بولدقندن سنه سيئه
 چيقارونك گناهي چيكسز ايدكيني بيان ايدلگان ونهي قيمانغان *
 سنه سيئه آچيق يمان اشلرده بولغان كبي يبخشي كيوملى اشلردهده
 بولور. عبادت جنسندن برسهنى براگو شريعتده (كتاب وسنتده)
 بولمغان وآنى آچيق دليل ايله بلنمگان روش اوزره قيلسه بدعت وسنه سيئه
 بولور مونداي اشنى قيلغوچى عبادت قيلوب ثوابلى بولايم ديوب الوغ گناهغه
 دوچار بولور * عالم نك عابدن كوب درجه افضل بولمقى وبلوب ازغنه قيلغان
 عبادتنك بلماينچه كوب قيلونغان عبادتدن خيرلى بولمقى اشبو سببدندر *
 عبادتده بدعتنك يمانلقى

شريعت بيان ايتمك، عبادت روشينى بلدرمك رسول الله صلى الله عليه
 وسلم گه خاص وظيفه در آندن كورماينچه ياكه بربر طريق ايله آندن
 آنكلاماينچه شريعت بيان ايدو وبر عبادت كورساتو يانكيدن شريعت
 آرتدرو وحكم چيقارودر بوايسه شريعتنى بوزو وخلقنى آزدرو بولادر *
 من احدث في امرنا هذا ما ليس منه فهو رد * خرم اخرجه البخارى ومسلم
 ترجمه: بزنگ بو اشمزده (دينمزده) آندن بولمغان نرسهنى چيقارسه
 مردوددر

مدرسه‌لر دوخا و نووی صوبرانیه نظرینه تابش‌رلسه فی بولور

مکتب و مدرسه‌لر مز باره باره دوخا و نووی صوبرانیه نظرینه
تابش‌رلسه بزنگ نادان خلق (امور سیاسی و حیاتی‌ده غافل کشیلر)
آنکلا و نچه مدرسه و مکتب اشلرنده صوبرانیه فاعل مختار بولاچق
تیلا گانی روشک اداره ایگچک و ایستادکی فنلرنی اوقوتدره چق حکومت
و غیرها آکا درس‌لری و تدبیرلری سارتین مداخله ایتیه چکدر * بناء
علیه دوخا و نووی صوبرانیه‌غه تابش‌رلسه بتون اهل اسلامغه طنچلق
کله چک و مکتب و مدرسه و دین سارتین هیچ بر تشویش قالمیه چقدر *
ولکن خلقنک بو روشلی گمانلری و بو مقدار امیدلری اصلسز
و اساس‌سزدر دوخا و نووی صوبرانیه هیچ وقتده ایستادکی روشده
اوقوتدر اچاق، ایستادکی روشده نظارت و تدبیر ایده چک دگلدر *
زیرا که آنکا اول قوت و قدرت حاضرگی هر وشکه کوره ویرله چک دگلدر * بلکه
دوخا و نووی صوبرانیه معارف نظارتی ننگ امرلرینی و تدبیرلرینی
یورتکوچی اوکروژنی پوپوچیتلستوا قیلندن داخلیه نظارتینک
مسلمانلرنک مکتب و مدرسه‌لری خصوصنک اولان امرلرینی و تدبیرلرینی
یورتکوچی واسطه بولاچق، وغ. دو مانک فراری و امضاسی بوینچه و داخلیه
نظارتینک اوچتوبنده تحدید ایتکان دائره‌سی ایچنده وضع قیلغان و تصدیق
ایتکان اصولی بوینچه غنه حرکت و تدبیر ایده چک بلکه مسلمانلرنک
دوخا و نووی صوبرانیه‌غه اشانچلری آرتغراق بولغانغه حکومتنک مرادلرینی
اجراء و تنفیذ قیلور ایچون قولایراق و بنگلارک واسطه بولاچقدر *
اگر مسلمانلر اوز کرکلرینی اوزلری بلمسه‌لر تیوشلی اورنغه

آنکلاتمسه لر وحقلرینی تیوشلی وقتنده تیوشلی اورندن سورامسه لر
هیچ بر اشنک آلماشنوندن وخلقغه خیرنی سویگان پادشاهنک مانیفیستندن
ومدرسه لرنک معارف نظارتندن چیقوب داخلیه نظارتینه (دوخاونوی
صوبرانیه تصرفینه) کر مکندن هیچ فائده ایته آلماسلر *

بز مسلمانلر اوز کرکه زنی اوزمز ایزلب مدرسه و مکتبلر مز ایچون
قایو طریق فائده لی وقایو روشلی درس کک ایدکینی اویلاب
ترتیب ایتمک کک ایسکیدن بیرو اوقولا کک لگان فنلر مزنی
حسب اللزوم جرح و تعدیل ایدوب واقتضاء حال وزمان حسبنچه دیننی
یخشی آنکلارلق روشچه طریق تحصیلرینی تغییر و تسهیل ایدوب قرار
ویرمک کک * بز نک شولر و شلی حاجتلر مزنی - البته حکومتک مساعده سیله
میدانغه چیغار مق و موضع استعمالغه قویمق بز نک اوز وظیفه دینییه مزدر *
غ. دوماده بولغان وکیللر مز البته بو اشلر مز ایچون تر و شورلر
سائر اعضاغه آنکلاتورار ویخشی اثبات ایدرلر *

غ. دوما بز نک بوندای دینی و علمی مکتب و مدرسه لر مز خصوصنک
مرادلر مزنی آنکلادقلر نده مساعده و معاونه ایتسه کک و حکومت
هم مساعده ایتسه کک. ایتسه فقط بز نک مرادلر مزنی و حاجتلر مزنی
وتلادکلر مزنی آنکلاب یتمگاندن بولور * چونکه حکومتک فائده سی
رعیه نک (خلقنک) آنکلو و کوزلو ویخشی روشده دینلو بولمقنده در
حکومت بو کونگاچده خالقنک آنکسزلقندن و دیانتسزلکندن کوب
جفالر و تشویشلر کورگان پس مسلمانلر دینلرینی یخشی آنکلاب
اوقوسه لر البته حکومتنک اداره سی و سیاستی ایچون فائده لی بولاچقدر
بز نک خلقمزده امور سیاسییه گه قاتشو بولمقندن و مدرسه لر مزده ده
آندای سیاسی فکرلر گه یول ویرمدکمزدن بار اهتمامز محافظه دین

واخلاقمز بولدقندن حكومت مكتب و مدرسهلر مزننك علوم دينيه دائره سنده اصلاح و ترقى ايتمكىنه هيچ مانع بولماسه كرك و كر كسندكمز وتيلا دكمز قدر توسعه و مساعده اوزره دوخاونوى صوبرانيه نظارتينه تابشرلسه كرك و بو تقديرده دوخاونوى صوبرانيه اوزى تيوشلى روشلى اصلاح ايدلوب مكتب و مدرسهلر مزنى فائدهلى روشده اداره ايتسه كرك *

والخاصل مونكانچه بولغان و ويرلگان مساعده لردن و حريت لردن استفاده ايدمه بلمدكمز كى بو وقتدهغى مساعده لردن بخشى استفاده ايتماوچى بزلر اوز لرمزدر، آفات و موانع غالباً بزننك اوز طرفه مزن توغادر حكماً اسلامدن شيخ احمد يسوى نك (رحمه الله): اوز نك بلمه بلمگاننى طنكلامه» ديگان بددعاسى تشكان كى آدم لرمز آرامزده كوب بولغانغه بلكه اكثر يت اوزره بولغانغه اشمز اوز آرامزدن، تاوشمز اوز باشمزدن كيچمايدر * اكر همه مز حقيقى مسلمان بولساق يعنى بلمگانلرمز بلور كه تر وشسالر بلمگانلر كه قولاق سالسه لر بار مزده كبر و عنادنى تاشلاب شرع شريف و عقل و حكمت اولچاولرى برله هر مسئلهنى اولچاساك و حق و باطل، صواب و خطا آرالار ينى آيور ساق، الحكمة ضالة المؤمن اينما وجدها اخذها حديث شريفى برله عمل ايتسك (قسقهسى: حقنى اوز نفس و هوامزدن الوغ توتساق) البته بزنك مشورتلرمز ايشور، فكر لرمز حق و صوابقه ايرشور، مقصودلرمز قوللرمزغه كورر * اكر بوكونگاچه بولغان، و تمام قلبلرمز كه تولغان، ايمان و اسلام اخلاقندن يراق، عقل و حكمت تربيه سينه بتونلاى خلاف بولغان عداوت و حسد، كبر و عناد و اختلاف و نفاق اوزره دوام ايتسك بزرگه هيچ بر يردن (نه دوامدن نه دوخاونوى صوبرانيه تن نه باشقه دن) هيچ بر كمدن اميد يوقدر * انصاف ايتمليز، درست و حقنى الوغ كورمليز، علمسز دين يشامد كينى آنكلاملير * درست روشده گى مكتب و مدرسهلر علم توغمد قينه و او سه كينه اشانه لير * خلاصهسى بخشى مسلمان بولمليز *

مسهلر
ستندن
اونوى
ايچون
ويلا ب
لرمزنى
ديننى
ب قرار
عكسيله
مزدر *
شورلر
فصوصنك
حكومت
لرمزنى
بائدهسى
مقنده در
ن كوب
آنكلاب
بولاچقدر
دهده
دين

حریتنی سوء استعمال

حریت انسان نك حق طبیعی و اختیار فطریسی در و بو اختیار و حقنی هیچ کم آلوده و تحدید ایدر گه اختیار لی و حقلی دگل ایسه ده انسان بور چلیدر که حریتینی و اختیارینی یرنده استعمال ایتسین، سو استعمال ایله اوزینه یا که باشقه غزبان کلتور ماسین اکر بر کمسنه اختیار و حریتینی تیوشسز و اورنسر استعمال ایدوب برا گوگه - اوزیده شول برا گو جمله سندن - زیان کلتورسه یا که کلتور ردای بولسه قانون طبیعی و نظام فطری - (شریعت و آنکامو افق کلاگان دولت قانونی) - اقتضاسی اوشبو که اول کمسنه نی حجر ایدلور، اقتضاء حالگه کوره حریتینی تحدید ایدلور، بتون تصرف جنسندن منع ایدوگه قدر بارلور نناک کم سفهائ و مجانبین ده * بز نناک یا شلر مزده دولة روسیه نناک حریت ایچون مساعده سی بولغاندن بیرو بایتاق لایق استحسان بولغان - حسیات ملیه نی تهییج ، ادبیات ملیه نی نشر، معارف یولینه شوق و تشویق کبی - خدمتار کور نمکده ایسه ده بر آز کیفیت استعمالده تنقید ایدله چک حاللریده باردر امید که اول حاللرده ده باشقه اشلرده اصلاح و ترقی ایچون جهد ایتدکری کبی اصلاح و تعدیل ایتسه لر ملت ایچون فائده کلبه جلب ایدر لر و صو کغیلر ایچون نمونه خیر بولور لر *

حریتنی استعمال روشننده میزان و اصول شرع شریف، شهوت و وهم قید و اسارتندن خلاص تابقان عقل سلیم در (شرع شریف بر له بور و شلی عقل سلیم فلاسفه اسلام نظر لرنچه بر شیدر) عقلنک سلامتی، شهوت و وهم اسارتندن خلاصی، ریاضة شاقه، تربیه صادقه، فطرة سلیمه یا که محض عنایة الهیه کبی سبیلر ایله حاصل بولور ایسه ده آنلر نك بعضری آغبر

وعسیر و بعضی رینی فی نفسہ تمییز مشکل اولدقندن بز مسلمانلر غه آنیق
میزان میزان شرع شریفدر، قایو عقل قید اسارتدن خلاص تابقان،
قایوسی هنوز شیوت و وهم اسارتنده قالغان، وقایو اش استعمال حریت
واختیار ایچون محل صحیح (درست اورن) وقایوسی محل دگل، شرع شریف
(کتاب وسنت) اولچاب و آیوروب ویر گوچیدر؛ شونندن باشقه میزان
ازلمک اوزی حریتنی، وازلاو اختیارینی سو استعمالدر *

قزاندہ تیاتر و ادبیات کیچہسی

حریتدن استفادہ ایدرک مسلمان یکیترلی طرفندن یانکفی اجرا
ایدلہ باشلاغان تیاتر تقلیدی و ادبیات کیچہسی عنوانلی بعض مجلسار
خلق آراسنده خیلا تشویش وفتنه قوزغاتقان وشوملانورلق اختلاف
وافتراق تورغوزغان * مسلمانلرننک ہمہ وقتدن زیادہ اتفاق و محبت
اوزره الوغ و کوچک یکو جو دا اولهراق ساعت ودقیقه یوقالتماسدن بیوک
بیوک مصالح ملیہ و دینیہ ایچون ہمت وغیرت صرف ایدر زمانلرنده
موندای افتراق واختلافنک ظہوری بلکہ قوتلنوی کوتوالگان امیدلرننک
کیسولمکینہ و ویر لوردای اختیار و حریتلرننک یوقالمقینہ مفضی بولمسہ
بخشی ایدی * بز ننگ حاضرگی و قتمزده فرض و واجب اشمز ممکن قدرلی
عالم و جاہل، آنکلی و آکسن، ایسکی و یانکفی بای و فقیر بیغولوب امور
دینیہ مزنی و مصالح علمیہ و درسیہ مزنی اصلاح ایتو، آنکلیلرمز (فارتلرمز
ویاشلرمز) قسقه آنکلی وسادہ کونکالی (۲) قرنداشلرمزنی شریعت

(۲) یوقسہ بعض ایسک توغان یا کہ اوزینی فدای شراب قیلغان، و برجهت
بلدہ توزالونی تیلامگان سفیہ و فاسقلرنی ایو شدرمق و آنلرغہ اش آنکلاتمق متعذردر
آنلر آنکلاماسلر چونکہ آنکلاونی تلاماسلر شویله جماعہ مسلمین ایچون آلتنچی بارمق
کبی بر آفت بولوب یشارار، صلاح امت و ترقی ملت اوزره تاغ قدر مانع تورغوزوب
دنیا دن کنجاری *

وحکمت مساعده قیلدقی قدر فداییلق قیلوب ایوشدررغه وهر تورلی
آغیرلقلرنی یوکلاب آنلرغه اش آنکلاتورغه اجتهاد ایتردر *

یاشلر خصوصاً علوم دینیهدن الوشی بولغانلر هر حرکاتلرنده وظایف
دینیهدنی وشعایر اسلامیهنی محافظه ایدوب غیر مشروع تانولغان
اشلرگه یول آچماملی ایدی * علی الخصوص رجال ونساننک اختلاطی،
وخاتونلرننک زینت اسبابیله ظهور لری، وعلی روس الاشهاد تصنع
ورفصلری کبی سنة سیئه ومحرمات شرعیه گه یول آچماسقه، آچیلسه یابارغه
اجتهاد ایتملی ایدی *

بزننک دینمز مساعده ایتکان وعقل سلیم برله مؤید بولغان صلاح
ونرقی ایچون موندای مخالف شرع بولغان اشلرننک هیچ دخلی
وتأثیری یوقدر بلکه بالعکس ترقیدن مقصود اقصی بولغان تهذیب
اخلاق وتکمیل نفس که ضرری واردر * بزلر - بتونلای دیندن اعراض
قیلغان وبتون حیاتلرینی اشبو حیاة عاجله فائده سیننه حصر ایتکان - آوروپا
خلقینک سفاهتینه تقلید ایتمایک بلکه اول یولدن واولر وشدن استعاذه قیلایق *
شریعة اسلامیه ودیانة حقه حقیقی ترقیننک (شهواتی دگل) همه اسبابینه
مساعدر وکر کنچه هدایت ایتکو چیدر شوندن اوگرانایک * آوروپالیلردن
بعض اشیانی آلمق ضرور کورله ایکان ینه شول قولمزده اولغان میزان
برله اولچاب آلملی، اوز مززننک مسلمان ایدکه زنی اهل قرآن ایدکه زنی
خاطر مزدن چیغار ماینچه تلقی ایتملی یز *

اوزان شرعيه

كوب مسئله لرنك اوزان شرعيه نى يېخشى آنكلاوغه توقى بولدقندن
مدرسه محمديه معلم لرنندن فضيلتلو طاهر القاينى افندى نك باب مذكوره
اولغان تفصيللى رساله سيني فائده لى كوروب نشرينى التزام ايدلى *

مقدمه

بعد اداء ماوجب على:

كتب فقه مطالعه سى ايله اشتغال ايدى باشلا دىغمدن بيرلى مقدرات
شرعيه نك اساسى اولان - درهم، مثقال، مد، صاع، وسق كى - مقادير
شرعيه نك اعتمادلى معنى لرينى ديار مزده مستعمل اولغان روس
اولچا اولرينه آچق روشده ارجاع ايدوب، فقه اوچوچيلارنك مقادير
شرعيه حقنده اوغرايه چق حيرت لرينى بىرمك و كندم كى قاصر لرنى
دليل و علم سز فتوى و يرودن قورتارمق قصدنده ايدم.

تفتيش و ملاحظه دن باشقه مجرد قزان اهلى آراسنك زالاتنيقنك مثقال اسمى ايله
معروف اولماقينه قاراب، مثقال شرعيه نى عين زالاتنيق ظن ايدوچيلرنك كوشنك
نصابى ۱۴۰ و آلتوننك نصابى ۲۰ زالاتنيق ديگان سوز لرينى اشتكان
سايى بوقصدم قوتلنه ايدى. لکن فقه مطالعه ايدوچى و اوقتوچى
بيوكلر يميزنك كوبل كينى، و مسئله نك مهم و اطرافلى اولديغنى بلوب احاطه لى
عالم لر يميزدن برار سى بونك حقنده مفصل معلومات نشر ايدر ديوب
آرزو قىلوب احجام ايتمكده ايدم حالبوكه حلال، حرامى آبرمغان
آدملر يميزنك شرعه و اجب بولمغان مقدارنى و اجب و واجب اولغانلار يميزنى
واجب دگل ديوب تحريفى لسرى، و ميدان مطالعه ده بوكا دائر هيچ

بر اثر نك بولنماوى كى شيلر كوندن كون شوقمنى آرتدروب اقدام
ايدر گه مجبور قيلدى بناء عليه بحث و تفتيش سو كنده طويلايه بلديكم
اشبو معلومات مختصره ي مفيد و مطول بيانلرنى ار باينه قالدروب نشر
ايدر گه عزم ايتدم .

صوكفى عصر علماء كرامندن فتوى لرى مقبول اولان بيوك آدملرنك
تحريرلرينه مراجعت سو كنده اوزان شرعيه نك، كتب متداوله يه موافق،
قلب اطمينان ايدرك معنى لرينى طابوب تركيه، روسيه، فرانسويه اولچاولرينه
تحويل ايتكچ جدول آتى نى (۱) ترتيب ايدر گه موفق اولدم. جدولنى
قاراولچيلارغه آرتق فائده حاصل اولسون ايچون مقصودغه ضرورتى
اولماز سهده بو اوچ دولت اولچاولرينى يكد يگرينه ده تحويل ايدوب
تكميل قيلدم. مقصود اصلى آنچق اوزان شرعيه نى اوزان عصر يه گه
تحويل اولديغندن نقل ايديلگان شيلرده فقهاء كرامنك هيچ توكنمز
اختلاف لرى اولسه ده اختلاف يوق كى نظر ايديله چكدر.

اوزان شرعيه نك واحد قياسيسى اولغان حبه متوسطه نى اوزان
عصر يه اجزاسينه تحويلنى ضبط ايدولسه هر كيم كندوسى اختيار ايتكان
امانك قوللرينى اوزان مطلوبه يه تطبيق ايدوب عمل ايدو بلور *
ديار مزده شمديلك ابو حنيفه رحمه الله تعالى ايله شاگردلرينك سوزلرى
رواجده و معمول به اولديغندن آلارنك خصوصاً ابو حنيفه رحمه الله نك
فتويلرينى يازله چقدر.

جدول آتى بوتوغريده فكر صرف ايتكان آرقداشلر يمينك فكرلرينى
تقويه اولغان كى فكر صرف ايدوب استخراج مشقتنى كورمگان
قرداشلر يمه ده محل مراجعت اولور ظن قيلامن.

(۱) بو جدول رساله نك اخيرنده باصيلا چقدر.

درهم و مثقال شرعی

اوائل اسلامده درهم اسمی ایله معروف کموش، و دینار اسمنده آلتون آقچهلار - کندولرنده صوغلغان بولمسهده - وار ایدی. (۲)
 درهم کلمهسی عصر سعادتده معین معروف اولغان کموش آقچهغه اسم بولغان کبی معین آغزلق (اشیانک آغرلغینی اولچای تورغان غرام، زالاتنیق کبی مخصوص غیر = گیر) نکهده اسمی اولوب هر ایکی معنی سنده استعمالی وارد اولمشدر «بر درهم عنبر صاتوب آلم اون بش درهمگه» دیگان کبی سوزار ایتولندهدر.

کوشنک نصابی ایکی یوز درهم دیگان بیانلرده علماء شافعیه درهمدن مراد آغزلق معنی سنده اولان درهم دیدکلرندن نصاب تمام اولسون ایچون ایکی یوز درهم آغرلغنده خالص کموش ککک دیوب آکلامشدر. اما علماء حنفیه درهملردن مراد رسول الله صلی الله علیه وسلم ننگ کندی زماننده معروف اولغان کموش آقچهلار دیوب

(۲) رسول الله صلی الله علیه وسلم زماننده جاهلیتدن بیرلی معروف و متداول اولغان بیوک، کچوک، صوغلغان، صوغلماغان، یازولی یازوسزانواع تورلی جیوندق آقچهلار ایلن روم، و فارس آقچهلاری استعمال اولنمقده ایدی. و علی الخصوص فارسی درهملر ایلن رومی دینارلر کوب و باشقهلارغه نسبة رواجلی ایدیلر هجریه اون بشنچی سنده خالد بن الولید رضی الله عنه طبریده یونان حروفاتی ایلن (XAAEΔ) خالد دیوب یازلغان تمام روم آقچهلاری روشنده آقچهلار صوقدردی و آکا باشقه امرای اسلامیه دن آقچه صوقدروچیلر بولساده هر قایوسی روم یا خود فارس آقچهلاری روشنده صوقدرالار ایدی شونک ایچون روم و فارس ننگ اصل آقچهلاری اهل اسلام بیننده مقبول و متداول حتی رواجلیرک ایدی صونکره هجریه ۷۳، ۷۵ سنه لرده برواقعه سبیلی تنبه ایدرک عبدالملک ابن مروان عرب حروفاتی ایلن لفظه الله یازولی، (درهملر $\frac{7}{11}$ مثقال آغرلغنده اولمق اوزره) دولة اسلامیه گه مخصوص آقچهلار صوقدروب تاراتدی بوندن صونک دراهم اسلامیه شایع اولوب روم و فارس درهملرینه استعمال ایتمک نهی قیلندی دراهم اسلامیه نی اینک باشدن صوقدروچی هجریه یتمش سنه لرنده عبدالله بن الزبیر رحمه الله مری ایله مصعب بن الزبیر اولغان دیوچیلرده بار الله اعلم

اويلاغانلار در آلا آكلاونجه كموشنك نصابى رسول الله زماننده درهم
ديوب ايتولگان ايكي يوز آچه دن عبارت اولور. صوغولغان آچه لار
هيچ قايچان ديورلك غش (باقر، قورغاشون، نيكل كى قوشنتى) دن
خالى اولمادقلارندن كموشى غالب (على قول متساوى اولسه ده) اولغان
مغشوشلرده خالص كموش حكمنده اولور.

اهل لغتنك: درهم لفظى يونانچه دن تعريب ايدىلدى يونانچه ده
معين آغراقنك اسمى ايدى ديگان سوزلرينه خلاف كى اولسه ده بعضلار
درهم لفظى مجرد كموش آچه معنى سنك ايدى آنك آغراق معنى سنده
استعمالى عمر رضى الله عنه نك كموش آچه لارغه معين وزن قويغانى
صوكنده بولدى ديگانلر *

لكن درهم لفظى اصلنده كرك آغراقغه اسم اولسون كركسه
اولماسون كتب فقه ده مذكور بولغان آغراق ($\frac{7}{11}$ مثقال) معنى سنده
شرعا استعمالى روايات مشهوره گه كوره عمر رضى الله عنه نك تعيىنى
صونكند غنه بولغان

دينار اسملى آلتون آچه نك آغراقى هر وقت بر مثقال آغراقنك
اولديغندن وزناً ترادفلى اولسه ده مثقال لفظى هيچ قايچان ذهبى قىدى
ايله مقيد اولوب آچه معنى سنى افاده قيلمغان، بلكه جاهليت زمانندن بيرلى
مثقال معين آغراقنك اسمى اولوب شائع اولغان شونك ايچون عمر رضى الله عنه
زماننده درهملرنك آغراقى تورليچه (۲) اولغانلقدن زكات جيوچى عامل لر ايله

(۲) اوچ تورلى آغراقده درهملر بار ايدى بر نوعنك هر اون دانه سى اون
مثقال ايكنچى نوعنك هر اون دانه سى آلتى مثقال اوچنچى نوعنك هر اون دانه سى
بش مثقال كلور ايدى. عامل لر آغرن آلورغه بيروچيلر ييگل نوعدن بيروورگه
تلاديلر عمر رضى الله عنه حساب بلوچيلرگه اصلاح ايدرگه بيورغاچ آنلار هر نوعدن
اون دانه آلوب متناول اولدقلارى $10 + 6 + 5 = 21$ مثقالنى اوچكه تقسيم ايتديلر
خارج قسمت يدى اولديغندن حضرت عمرگه خبر ويروب هر اون دانه نك يدى مثقال
بولماقينه قرار ويولدى. باشقه طريق استخراجلرده بار.

بعض مصدقلم
ايتدكلرنك هر
بو حكمنده،
اولغانلىقى،
روشنده مس
درهم
ايدى آچه لار
هر نيچك
آغراقنده
يدى مثقال
ويولگان
غيرلار

بعض مصدقلىر (صدقه ویرگو چیلر) آره سنك نزاع اولغاچ حضرت عمر گه مراجعت ایتدکلرنك هر اون درهمنك یدی مثقال آغر لغنده بولووینه حکم قیلغان. بو حکمدن، مثقالنك هر کمگه بیلگولی ثابت مقرر آغرلق معنی سنك اولغانلقى، ودرهملر ایچون معین آغرلقنك بولمغانلقى پك واضح روشده مستفاد اولور.

درهمنك کندوسی ایچون مقرر ثابت اولان آغرلق اولسه ایدی آقچهلارنك آغرلغنی مثقال گه ارجاع ایدرگه محتاج بولنمز ایدی. هر نیچك اولسه ده شوشی حکمدن صوڭ درهم شرعیلرنی $\frac{7}{11}$ مثقال آغرلغنده اعتبار قیلنوب صوغلغان کמוש آقچهلارنك هر اون دانه سنی یدی مثقال قیلونه باشلاغان ودرهم لفظیده اعتبارات شرعیه ده کندوسنه ویرلگان $\frac{7}{11}$ مثقال آغرلغنی معنی سی ایله اشیانك ثقلتنی بلدره تورغان غیرلار (گیرلر) صره سینه داخل اولغان* آخری وار. ط . ا .

حکمیات

اسکندریه مدرس لرندن شاعر فاضل الشیخ محمود افندی نیک تجربیه
وکوب مطالعه صوتکنده ایتکان حکمی سوز لری

المقتطف جلد ٣٢ جزء ١٢

الشهرة غطاء العيوب*

شهرت غیبلرنک پیرده سیدر.
اوگرانلکان نرسه نیک عیبی کورنمای

ثَلَاثَةٌ مِنْ عَبْدَةِ الْاَوْثَانِ

اوج تورلی کشی الله دن باشقده
عبادت ایتکوچی کبیدر: ساران
کشی مالغه، عاشق معشوقینه،
یالذوچی آدم یالونغان نرسه سینه،
(کشی سینه).

الْبَخِيلُ وَالْعَاشِقُ وَالْمَتَمَلِّقُ*

لَا سَمَّ اقْتُلْ مِنَ الْيَأْسِ وَلَا سَيْفَ

امیدسزلك کبی اوتروجی آغو
یوق، اشکه چینلاب کرشو کبی
اوتکون قلیچ یوق. (براشده ده
امیدنی کیسماسکه کرک همت وغیرت
قیلو کرک)

اَمْضَى مِنَ الْاِقْدَامِ*

كَادَ الْمَالُ انْ يَكُونَ الْهَاءَ*

مال معبود بولورغه یقینلاشدی
(خلق نیک مالنی افراط درجه ده
سویمکندن وآنک ایچون فدائیلق
قیلمقندن کنایه در)

واکذب ما يكون المرء يوماً
إذا لم تدعه إلى الكذب الحاجة* حاجتسز وفائده سز یالغانلاویدر.
بندهنک اینک یه مان یالغانچیلغی

الکتاب قلوب الناس في ايدي الناس *

کتابلر صاحبلر ينك كشي قوللرنده
بولغان قلبلر يدر ، يعنى يازلغان
کتاب ومقاله لر اوقو چينك قوللرنده
بولغان حالده صاحبلر ينك قلب
وعقللر ينى بلگر توب ترور .

انت في كل يوم رجل جديد * سن هر کون ينكى اير .

المناصب قيود من ذهب او فضة او حديد .

رتبه لر آلتون ، كهوش ، تيمردن
بولغان بغاولر در (هرکم رتبه لر ينى
ساقلا رغه تر وشسه وانندن اوتارگه
قورقسه)

الغربة تعلم الجهاد * غر بتلك كشيگه صوغشنگ جاين
او گراته .

من هجاك بالباطل فقد هجا نفسه بالحق *

براو سينى حقسنر سوکسه اوزينى
حقلق برله سوککان بولور .

الناس بعضهم لبعض عدو حتى الاصدقاء *

آدملر - دوستلر يده - بر برينه
دشمانلر در ، هر قايسوسى اوز
فائده سينه باغو چى باشقه نك ضرر ينه
قايفورماو چيدر .

اليأس اخو الميئ * اميدسزلك اولوك فرداشيدر (اميد
بولمسه كشي ياشامس ايدى)

الظلم في الناس طبع * والعدل منهم تكلف

آدمده ظلم ايتو طبيعى اولوب
عدل ايسه کوچلانوبکنه در .

كاشف السر ككاشف العورة * سر آچوچى ، عورة آچوچى كبيدر .

استانبوله سیاحتهم

راقمناك اعتداری

استانبوله سیاحتهم اثناسنده باشقه سیاحلر کبی هر کوردکم وایشندکم
 شیلر نی یاز مغه موفق اولدم، و ابناء وطنم ایچون افاده لی بر اثر وجوده کلتورر
 در جهده اش کوره آلمدم ایسه ده آز ماز استفاده ایتدکم علمی و ادبی
 شیلر نی آدم استفاده ایتمز سه ده کندم ایچون بر یادکار سیاحت اولور
 ظنیله ضبط ایتمکنی قصد ایتدم *
 مقدمه

سورة توبه آیت ۲   سورة آل عمران آیت ۱۴۰

الله تعالی قرآنک « فسیحوا فی الارض » « فسیروا فی الارض » دیو

یرنک تورلی اورنلرنده، تورلی شهرلرنده، تورلی خلقلرنده اولان عجایب
 وغرایبنی کوروب قدره الهیه و حکمة ربانیه نی آکلاب دینی و ادبی
 و علمی استفاده ایچون سیاحت و سیر اوزره ارشاد ایتمش *

رسول الله صلی الله علیه وسلم سفر نک طبی و اقتصادی اولان
 فائده سینیه تنبیه ایدوب « سافروا تصحوا و تغنموا » بیورمش *

« سفر ایدکز ساوغورسز مال فائده سینیه ایرشورسز * اخر جه ابونعیم

والحاکم والطبرانی عن ابن عباس، والقضای والطبرانی عن ابن عمر ایضا *

امام محمد بن ادریس الشافعی رحمه الله دن فضائل سفرده اشبو بیت نقل ایدمشدر:

تغرب عن الأوطان فی طلب العلاء   وسافر ففی الأسفار خمس فوائد

تفرج هم واكتساب معیشتة   وعلم واداب وصحبة ماجد

بیوکلک و شرافت ایستاوده سفر قیل و وطنکدن یراق کیت چونکه

سفرده بیش تورلی خاصیت وار: کوکلک آچیلور، معیشتک ایچون

یوناتورسک، علم حاصل ایدرسک، ادب او گرانورسک، و بیوک آدملرگه

اوچراب صحبتلرند فائده لاناورسك مضموننده در *

امیر المؤمنین المأمون العباسی دیمش : لا شیء آلت من السفر
 فی کفایة و عافیة لانك تعلم کل یوم فی محلة لم تعلم فیها و تعاشر قوما لم تعرفهم *
 ساغلق ویتارلك خرجك بولغانده سفر دن لذتلی نرسه یوق هر کونده
 کور مگان شهر و قریه نی کوراسنك و تانوماغان خلق برله تانوشاسنك
 و صحبت قیلاسنك دیه کدر *

قرآن عظیم و حدیث شریفی و کلمات سلفی دن آنکلا دقمه و بالذات
 تجربه ایله بولدقمه بناء سفر و سیاحتده هر تورلی آدم ایچون اهمیتلی
 فائده لر بار در *

(۱) کوب تورلی خسته لرغه خصوصاً اینك قوئلی و عام آغرقلردن
 ضعیف معده و عصبیلیق آغرقلرینه شفا حاصل بولور *

ضعیف المعده : ضعف معده یه (آش قزانی نچارلقینه) دوچار اولانلر
 هوا آلماشنوی ، بر آز مشقت یوکلانوی و حرکت قیلمقی ، و طعام
 آزابمقی ایله فائده لاناور . عصبی (نیرؤالی) اولانلر هوا آلماشنوی
 اوستینه تورلی یر ، تورلی خلق تورلی نرسه کورو برله یوانور *

(۲) تجارت و صناعت و زراعت اربابی دخی اوزلرینك اشلرنده
 بیک استون آدملرنی ، گوزل ترتیب و اصوللرنی و بیخشی قوراللرنی
 کوروب عبرت آلورلر و فکر آرتدرلر و کرکنجه مال و اسباب
 جلب ایدوب اوز اشلرینه صلاح و برکات کلتورلر *

(۳) دین و علم اهلی دخی اهل صلاح و اهل فضیلت صحبتلرندن
 استفاده قیلورلر ، ترقی و صلاح یوللرینی اوگرانورلر ، تهذیب اخلاق
 اسبابینه کونولورلر ، التزام ایتمش خدمتلرنده بصیرتلی و دقتلی
 کمسنه لر اوچراتوب بیوک ، بیوک استفاده لرگه موفق بولورلر *

اشتدکم
 کلتورر
 وادی
 اولور
 ۱۴
 «دیو
 عجایب
 وادی
 اولان
 و نعیم
 ایضاً
 مشرق
 فوائد
 چونکه
 ایچون
 ملرگه

سفر و سیاحتك شونداى و سائر كوب تورلى فائلكر و حكمتلر بولدقندن
 اسلامده سفر و سیاحت مرغوب بولغان * عمرده اقل بر مرتبه قولندن
 كلورك كشيگه كعبه شريفه نى زيارت فرض و لازم ايدلگان، مدينه
 منوره ده رسول الله نك (صلى الله عليه وسلم) قبرينى و آنك آثار شريفه سيني
 زيارت ايچون و هم قدس شهرنده مسجد اقصى نى زيارت ايچون
 ترغيب ايدلگان *

علما و مشايخ و تجار صنفلرى نك اوچيوز و بوقدر يلدن بيرو
 علم آرتدرو، تهذيب اخلاق قيلو كسبلرى نى آرتدرو و سائر منافع
 شخصيه و كلييه ايچون كوب مشقتلر يوكلاب اوزاق اوزاق يرلرگه سياحت
 و رحلت ايدو كلگانلر مناقب علماء و تواريخ اسلام كتابلرينه اهليتى
 كمنه لره معلومدر *

تتمه: گاهها بعض آدملرنك سفرلرنده حالاً اوزينه عايد فائده
 بولمسه ده عامه خلقغه عايد بولغان فائده دينيه يا كه دنياوييه لر مترتب بولادر
 شول جهندن آنداى ذاتلرنك سفرلرينك مشروع و مرغوب اولادر *

آسفی: سفر و سیاحتده هر تورلى گروه ايچون يوقار يده سويلنگان
 و سويلا ببتورگوسز فائده لر بلندكى و تجربه ايدلدىكى حالده بزنىك
 روسيه ده اولان مسلمانلر مز بوبابده جسارتسز و همتسزلردر *
 سائر ملتلر هر قايوسى اوزاق اوزاق يرلرگه سياحت قيلالر و هر
 طائفه سى اوزينك مسلكنده الوغ الوغ فائده لرگه ايرشه لر آوروپا
 آسيا آفريقا آميريقا اقليه لرينى بر برينه كورشى شهرلر كى كوروب
 سياحت قيلالر و جسارتلرى و همتلرى سايه سنده بهاسز معرفتلر و چيكسز
 دولتلر قزانالار * بزنىك علمامزنىك منكدن برى بخاراغه باروب كلسه
 سياحت قيلغان شهر كورگان آنالوب الوغ جاه حاصل ايتو، تجار مزنىك
 يوزگه برى مكاريه و مسكاو بازارلرينى كورسه بهادر سوداگارگه
 حسابلانه * آنلرده فقط مسكاو و غيرلر دن يارارلق عبرت آلمايينچه فقط

آفچه ايلتوب چو پرك آلوب فاي تونى بله لر، سياحت فائده سيني آلوب فاي تيمبلر *
 بلاذ عرب و بلاد هند طرفلرينى گيزگان و فائده لانغان و آوروپا
 عالمينى كورگان و عبرتلىنگان بر عالمز و بر تاجر مز يوقدر *

نه قدر اورنسر خمولت! نه قدر نيوشسر سكونت! سلفى صالحون ننگ
 رحلتلرندن و سياحتلر ندى اورنگ آلوكرك ايدى، علمامز علم بولنده بر آز سفر
 مشقتى چيكمك، و درلودر لو آدملى كور مك كرك ايدى. اسلامك اينك قوتلى
 و مسلمانلر ننگ اينك ديانتلى و قتلر نده غنى عرب و سائر مسلمان تاجرلر ينك
 تر كستان و هندستان، خطاي و آمر يقا اقليملر ينى فالدرماي تجارت ايدولر ندى
 حتى على روايه آفر يقا غاچه اير شولر ندى سودا گار لر مز عبرت آلور غه
 و غيرت گه كلور گه تيوش ايدى * فاي چانغا چه اينه بر له فاز و ب چيقار غان طانتلى
 و قدرلى صولر ينى يهوديلر گه و سائر اجنبيلر گه صوغارالارده اوزلرى
 ساونده يابشوب قالغان قدرليني يالابقنه قناعت ايتهلر. بو قدر رذالتدى
 و جسارتدى كو بدن قوتولملى ايدك الله ورسولى بيور غانچه اصولى
 روشده كسب قلملى و قايدده فائده بولسه آلور غه تر وشملى ايدك *
 راقم فقير سفر نك يوقار يده ايدلگان فائده لر ينك بار چه سينه
 محتاج و احتياج مدى - والحمد لله على ذلك - آگاه - خصوصا اطباء طرفندن
 بولغان توصيه لر افتضا سنجه - بايتاق يلدن بير و ياز كونلر ينى سفر ايدوب
 ملكتمز نك بخشى هوالى يرلر نك فاش بوقالتقان قوه جسمانيه منى قايتاروب
 و بعضا بخشى آدملىر صحبتيله علمى و ادبى فائده لر آلوب اوتكار مكده ايدم
 كوب سنه لر دن بير و استانبول، مصر و قدس زيارتلر ينه رغبت
 كونكلمده اورناشقان، حجاز سفر مده بيك قسقه يورد كمدن ملاقاتلرى
 غنيمت سايبولغان علما و مشايخنى آز كورلگان ايدى اوتكان ۱۳۲۵ سنه
 هجر يه ده عالم اشبو رغبتمه مساعد اولدقندن بالفعل بلاد مذكوره طرفينه
 سفر و سياحتى عزم ايتدم. حضرت والدين و حكومه متبوعه مدين استيدان
 صوكنده رفيقه حياتم عايشه بنت بهادر گرى رفاقتنده متوكلا على الله
 حر كتنى جزم قيلدم *

پیداغوغیا

(*)

اوچونچی باب

انسان ننگ اوزندن غیر مخلوقات گه نسبتی

یر یزنده گی بارچه نرسه لر گه ایه بولوب، عدالة برلن هر نرسه نی
 آندن مطلوب بولغان حکمتینه موافق تصرف ایتمکنی، الله تعالی (اوزینک
 حکمتندن) انسانغه طابشردی. انسان افراد ایه سی بر نوع اولوب ماده سینک
 اوسوینه بالطبع محتاج - و برگنه کشی بو ماده نی اوسدره طرفان نرسه لر نی
 ییتشدر و گه قادر بولا آلماغانغه، بالطبع جنسدش لرینه ایل لشوب آنلرنک
 یارد مینه محتاج بولادر. «انسان، طبیعتنده مد نیدر» دیگان سوزلرینک
 معنی سی شولدر. لکن انسان ننگ اصل خلقتنده طمع - و شره (خرص) -
 وفائده نی اوزینه گنه حصر (استئثار) بولغانغه، اوزینک جنسدش لری
 برلن آراسنده دعوی - و بر برندن نفور واقع بولادر؛ چونکه افراد انسانده،
 الفتنی استی طرفان مساعدلر (یاردمچیلر) بولغان کبی، دشمانلقنی استی
 طرفان آله چقماقنی تل وچیلرده باردر.

بو موضوعده علم اخلاق، طانشونک آدابی برلن اجتماع ننگ
 حقوقندنغنه بحث ایتکانگه، بز آنلرنی غنه بیان ایتمکچی بولامز. انسانلق،
 بر تن کبی اولوب، افرادی آنک اعضاسی منزلنده بولغانغه، بارچه
 انسانلرنک حقاری، بر برینک اوزرنده تیگزدر. بونلرنی بر برندن
 آبروچی نرسه، اول انسانلق غه باشقه نرسه در.

شونک ایچونده بر کمسه ننگ ایکنچیلر اوزرنده هیچ کیمگه کیکاشمای
 حکملر یرتوی - و آنلرنی قل ایتولری، انسانلق ادب لرینه مخالفی اشلردر.

چونکه بونارنگ بارچهسی جیکو - وایر کلنو - و ظلم دن چقغان نرسه لر در .
 اگر چن چن اویلاب قاراساق ، احکام شرعیه - و حکومت اعضاسی
 آنی اجرا قیلا طرفان امور سیاسیه شول ذکر اولغان تیگز لکنی صاقلار
 ایچونگنه اولغان کبی آکلشلا در . تاکه صحرا ده فی قوی کتوچیلری
 برلن شهر لرده سر ایلرده طر و چی مدنی انسانلر ، انسانلق حقلرنده
 تیگز بولسونلرده آداب اجتماعیه ننگ احوالی ، اختلافی مقدارنچه مقرر
 بولسون . بس افراد انساندن هیچ بری اوزینک مرکزندن اوتمه سون
 و میل ایتمه سون .

اجتماع (جیلو) و تعارف (طانشو) ننگ اوچ دائره سی باردر .

اۆلگی دائره

عائله (ایل) در

عائله ، جیین لرنگ اینک کوچگی بولسه ده ، بارچه سینک اصلی
 اولوب ، انسانغه اینک یاقنی در . عائله ، بربرینه ایللشکان وقوشلغان
 ایر برلن خاتوندن حاصل بولادر .
 ادبی اولنو ، کوبیو - و صاقلانو (عفة) کبی الله تعالی ننگ حکمتلری
 اویلانوب حاصل بولغان اولنودر . بوندن باشقه ، جسم ننگ میاین اوتهو
 کبی نرسه لر ، اولنونی طبیعی قوزغاتنه طرفان نرسه لر دن بولسه ده ،
 ادبی مقصدن طشدر . جانلرنگ بربرینه خیانتسز اخلاصالی بولوی -
 و ایللشوب بربرینک یاردمنده بولوی - و بونلردن باشقه نفس گه
 شادلق - و معیشت گه خوشلق کیتدر دای فضیلتلی نرسه لر اولنسه سی نی
 کیتره طرفان نرسه لر دن ، بولور غه یاری - و بلکه تییشلیدر . اولنودن
 اویلانغان بوندای فائده لی نرسه لر ، ایر برلن خاتون ننگ بربرینه
 محبتلری للذات (اوزلری ایچون) بولغانده غنه بولا آادر . اما محبت -
 للذات ، کشی ننگ صورت ظاهره سی - یا خلقی ننگ کیلشی و کورکی

ایچون بولغانلقی، یوقاریده بیان اولغان ایدی، ولکن یاوز خلقلی
 کمنهنگ صورتی ظاهرسی ایچون بولغان محبت، انساننی بومقصدارکه
 بیک آز وقتده غنه ایر شدره در. اما صورتی ظاهرسی کورکلی بومایوبده
 خلقلی نک کورکندن حاصل بولغان محبت بونک خلاقی اوزره در.
 ایر برلن خاتون آراسنده بولورغه تییشلی کورکام خلقلردن اینک
 کیر کلیسی، هر اشدی بر برینه اشانشهق در. بو اشانچ بولماسه،
 آرالرنک اولنو تینی چیشلوب آرزواری آیرم، جسملری برگه بولغان
 حالده ترکاک ایتهلر.

بو تقدیرده الله تعالی طرفندن طلاق مشروع بولماسه ایدی صرار
 بیک چیتن بولوب اش بیک زورابور ایدی. شول سبب ایچون ایر
 برلن خاتون نک بر برین صایلاوی شرع شریفده - هم اولگی
 امتلرده هم حاضرگی مدنی خلقلرده بیک الوع ومهم اشلردن صایلادر.
 اول جمله دن اوللرده اولنمکچی بولغان بر عرب، خاتونی بولاچق
 کمنهنگ حاللرین بلگان کشیگه نیچه چاقوملر بولسه، باروب
 آنک کورکام خلقلرین ایشته ایدی. خاتون بولاچق کشی هم
 اوزینه ایر بولاچق کمنهنگ حالین بلور ایچون شوندن کیم
 طرشمی ایدی.

«ریاشی» اوزینک بالالرینه بو اشنده منت ایتوب ایتکان:

فَاوَّلُ اِحْسَانِي اِلَيْكُمْ تَخِيْرِي لِمَا جَدَّةُ الْاَعْرَاقِ بَادِ عَفَا فِهَا

سز که مینم اینک اولگی بخشیاغم خوش نسلی عفتلی قز آلومدر.

بلمک کیرک؛ ایر برلن خاتون هر حقوقده نیگز - ومعاملده

بر برینه اورطاقدرلر. ایر، هر اشدی بازمچاق - وتجربه لیرک -

وبلکلیرک بولغانغه، عائله (ایل) نک خواجهسی بولسه، خاتون هم

عائله نک تدبیر - وتر نیبچیسی - وایلنک مصلحتلرین قاراب آنک

راحتینه طرشوچیسی بولغانغه، بارچه عائله اشلرنده باش بولورغه

تیشلیدر. بس خاتوننی قل کبی اختیار سز ایتو، و آنی وظیفه سندن
 غیر خدمت کرده قوللانو، عدللك گه کیری - و ادبگه قارشی - و اسیا -
 نلقنی کیمتو - و حیا (ایاط) نک حکمت و اسرارین بزودر. خاتون ایرنک
 قایغوسین و شادلغین بولشکان کبی، اوی ایچنده گی یخشیلقلردنده
 محروم بولورغه یارامی، بس یخشی آشلرنی - یخشی کیم لرنی - یخشی
 اورنلرنی - یخشی اشلرنی ایر اوزینه گنه حاصلاب خاتونلرنی بونلردن
 محروم ایترگه یارامی، حتی خاتون راضی بولسه ده. بلکه بارچه سنده
 اورطاق و تیگز بولورغه کیرک. ایر بران خاتون قایچان آنا و آنا
 بولسه لر، نسبتلری قو تلمنه در. چونکه بونلر بر اشد یعنی بالا تر -
 بیه سنده ایکیسی ده بر گه بولالار. بو مرتبه ده عائل (ایل) تمام بولوب، آرالرنک غی
 حقلرده آرطوب اوچ تورلی بولادر: بالالرنک آتالر اوزرنده - آتالرنک
 بالالر اوزرنده - و بالالرنک بر برسی اوزرنده حقلری بولادر.

ایمدی بالالرنک آتالر اوزرنده گی حقلری: جسم - و عقلرین تربیه گه
 طرشمق، کورکام خلقلر و صفتمارغه عادتلندرمک، علوم دینیه نی اوگرتوب
 عملرینه عادتلندرمک تربیه ده یمشاقلق و دوستلق یولین طتوب، قاطیلق
 و قورقتو یوللرندن. قاچمق. بارچه بالالرین تیگز کورمک، و بر برینه
 محبت و دوستلقلرین قوزغاتمق، و بر برینک شادلق - و کینچلرین بولشرگه
 عادتلندرمک، و آنا آنالرندن صوک معیشت لرنینه یول کورستمک، و بو
 اشلرنک بارچه سنده دائم استلرنده طروب هیچ بر وقت کوزدن غائب
 ایتمه و - و قصور و کیمچیلک کورستمه و در. بونلر باریده بالالرنک آتالرنده غی
 حقلری اولوب بونک اشین مدرسه گه قالدرمارغه تیشلیدر؛ چونکه
 مدرسه، بالالرنک عقلین طور ایتوب زمانک آداب اجتماعیه سین اوگرتمک
 ایچوندور. مدرسه نیک نفوذی و اشی نیقدر تاثیرلی و فائده لی بولسه ده، آنا

آنانک نفوذی و تأثیری قدرلی بولا آلمیدر.

امّا آنالرنک بالالرا اوزرننگی حقلری: تو بنچیلکلی بولوب آنالرنک امر- ونهی لرینه بوی صونمق، و آتا آنانی الوغلاب قدر له مک، و آنلرغه هر جهتدن اشانمق، و هر معاملهلرنده آنلرغه یاردم ایتوب خیرنی تله مک، و آنلردن کورگان نعمتلرنک شکرین قیلیمق (آندن مقصود بولغان فائللرنی میدانغه چقارمق). و آنلرنی قامامق (خشیتة)، امّا قورقو کیرک توگل.

حاصل کلام: بالالرغه خیرتله وده- و آنلرغه نعمتلر ایرشدر ب هر ترلی فائللر بولوده، الله تعالی دن سوک ایک یوقاری مرتبه ده آتالر اولغانین آنق بلمک در.

امّا بالالرنک بربری اوزرنده حقلری: بر برینی سومک- و حرمتله مک- و مرحمت ایتمک- و معامله ده تیگز لک (عدالة) قیلیمق- و صاف کوکللی خیانتسز بولمق کبی شیلردر.

امّا بالالرنک معامله ده بر برینه ظلمی و ضرری- و بوندن غیر ادبگه خلاف حرکتلرینه جزا بیرمک آنالرغه طاپشرلرغه تییشلیدر. بو أشده آنالر، عدالة و انصاف برلن جزا اولناچق بالاغه «آتام منی طوغانمدن کیم کوره» دیو- یا خود حق ایه سینده «آتام منی طوغانمدن آرتق کوره» دیو ظن قیلدر مازلوق در جهده صاقلانوب و حیلله برلن حرکت ایتمک کیرک.

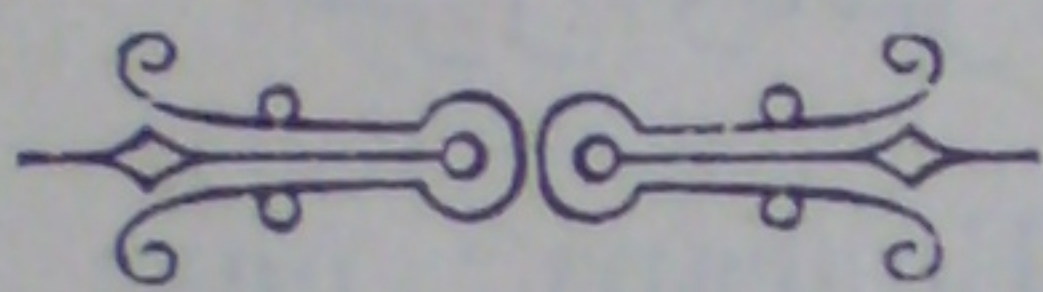

تقریظ

شوری

اورنبورغہ یا کفی نشر ایڈلہ باشلاغان «شوری» نامندہ گوزل مجلہ کورلدی مسلکی معتدل، عبارتت یینکل، مندرجاتی فائدهلی، معلوماتی ککوب کلاچکده هم شویله دوام ایتمکی امید ایڈلہ * البتہ شوری مبارکدر * محرری استاذ ادب برادر مز رضاء الدین افندیکنک سائر آثاری کبی بو اثری هم ملتہزہ خیلا بصیرت ویرردای ودرایت آرتدرردای غنیمت مجموعہ بولور ظنندہ مز *

کک مک حرر مشارالیه حضرت تلرینک و هم ناشر لری شا کر وذا کر افندیلرینک حسن خدمت لری ایچون مأجور بولمقلرینی امید ایتہ مز *

الفتوحات الربانية

فیما ورد فی القرآن من الاوامر والنواہی الالهیة

اشبو نامده کریدلی نزیل مصر شیخ محمد عبدالعزیز الحکیم جنابلرینک آیات احکام تفسیری مصنفی طرفندن اداره مزگه ایرشدی * کتاب مذکور ایکی جلدده برنچی جلدی اوامر الیه ایکنچیسی نواہی الیه گه متعلق آیتلرینی جمع و تفسیر ایتمش * اثناء تفسیرده مقامیغه مناسب حدیث شریفلر کو چورمش - عبارتت سهل، بیانی آچیق، مشهور تفسیرلر و فتنچه افادهسی یغشی * کتابنک کاغذی و طبعی هم گوزلدنر طابہ علوم و ارباب مطالعه ایچون لایق مطالعه در *

آدریس: مصر قدام قسم الجمالیه

الی محمد افندی عبدالعزیز الحکیم

اعلانات

قزاندە ۱۹۰۷ سنە دىكابىر ۱۰ نەدە چىغا باشلاغان

سىياسى، ادبى، تجارى اخبار غزىتە سىنە آبونە دفتىرى آچقىدۇ.
«اخبار» غزىتە سى سىياسى، اجتماعى، اقتصادى، ادبى و دىنىي مسئله لردە
برنچى درجەدە اولان اهل قلمنىڭ اثرلىرى ايله تزيين ايدله چكىدۇ.
غزىتە حاضرده هفته دە ۳ دفعە چىغادۇ.

بھاسى: يلغە ۵ صوم، ۶ آيغە ۲ صوم ۵۰ تىن، ۳ آيغە ۱ صوم ۳۰ تىن، ۱ آيغە ۴۵ تىندۇ.
ادارە خانەسى قزاندە «بلغار» ۶-۷ نچى نومرلردە.

محرر و ناشرى حارث فيض اللين.

Казань. №№ „Болгарь“ ред. газ. „Эхбаръ“

برهان ترقى غزىتە سىنە

آبونە دفتىرى آچلدى

آسترخانە شمديك هفته دە بر، تزللكه هفته دە دورت مرتبه نشر ايدىلور.

ادبى، سىياسى و هم تجارى تركچه مسلمان غزىتە سىدۇ.

سنه لك آبونە بدلى اوچ روبله، آلتى آيلىق ايكى روبله.

ناشر و محررى: شىروانى مصطفى لطفى اسمعيلوف.

Адресъ: Астрахань Редакція Газеты „Бургани - Таракки“